

Dvasia šarvuose: ar galima nuosavybės teisė į skaitmeninę rinkmeną?

Akvilė Medvedevaitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 6170
El. paštas akvile.med@gmail.com

Ramūnas Birštonas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros profesorius
socialinių mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 6170
El. paštas ramunas.birstonas@tf.vu.lt

Ghost in the Shell: Is Ownership of a Digital File Possible?

Akvilė Medvedevaitė

(Vilnius University (Lithuania))

Ramūnas Birštonas

(Vilnius University (Lithuania))

The article examines whether a digital file can be considered an object of ownership under Lithuanian property law. While the Lithuanian Civil Code stipulates that ownership can extend not only to tangible objects but also to other forms of property, there are no clearly defined legal criteria for determining which objects fall within this category and can be recognized as ownership objects. The analysis includes Case Law from the European Court of Justice and national courts of other jurisdictions, which generally take a sceptical stance on recognizing digital files as independent objects of ownership. The article highlights that digital files fundamentally differ from traditional ownership objects, as their reproduction is unrestricted, and identical copies can exist simultaneously, thereby challenging the applicability of the principle of specificity. Considering these factors, the article concludes that digital files do not meet the requirements of specificity and the owner's direct control, thus making their recognition as ownership objects under Lithuanian law problematic.

Keywords: digital file, intangible property, ownership, principle of specificity.

Received: 18/04/2025. **Accepted:** 22/10/2025

Copyright © 2025 Akvilė Medvedevaitė, Ramūnas Birštonas. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Dvasia šarvuose: ar galima nuosavybės teisė į skaitmeninę rinkmeną?

Akvilė Medvedevaitė

(Vilnius University (Lithuania))

Ramūnas Birštonas

(Vilniaus universitetas (LietuvaLithuania))

Straipsnyje nagrinėjama, ar pagal Lietuvos daiktinę teisę skaitmeninė rinkmena gali būti laikoma nuosavybės teisės objektu. Nors Lietuvos civiliniame kodekse numatoma, kad nuosavybės teisės objektu gali būti ne tik materialūs daiktai, bet ir kitas turtas, teisės aktuose nėra aiškiai apibrėžtų kriterijų, pagal kuriuos būtų galima identifikuoti, kokie objektai patenka į šią kategoriją ir gali būti laikomi nuosavybės teisės objektais. Analizuojama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir kitų valstybių nacionalinių teismų praktika, pagal kurią dažniausiai skeptiškai vertinamas skaitmeninių rinkmenų pripažinimas savarankiškais nuosavybės teisės objektais. Pabrėžiama, kad skaitmeninės rinkmenos esmingai skiriasi nuo tradicinių nuosavybės objektų, nes jų kopijavimas nėra ribojamas, o identiškos kopijos gali egzistuoti vienu metu ir tai kelia iššūkių specialumo principui taikyti. Straipsnyje daroma išvada, kad skaitmeninė rinkmena ne visada atitinka specialumo ir tiesioginės savininko teisių įgyvendinimo galimybės reikalavimus, todėl jos pripažinimas nuosavybės teisės objektu Lietuvos teisėje išlieka problemiškas.

Pagrindiniai žodžiai: skaitmeninė rinkmena, nematerialusis turtas, nuosavybės teisė, specialumo principas.

Įvadas

Šiame straipsnyje analizuojamas klausimas, ar pagal Lietuvos civilinę teisę yra galima nuosavybės teisė į skaitmeninę rinkmeną¹. Klausimo praktinis ir teorinis reikšmingumas nekelia abejonių – nuo atsakymo į jį priklauso, kokios yra galimybės kontroliuoti skaitmeninės rinkmenos naudojimą ir kokius gynimo būdus (pvz., vindikaciją) galima naudoti kilus ginčams, nes jų skaičius auga. Iš pirmo žvilgsnio toks klausimas gali atrodyti perteklinis, nes, atrodytų, Lietuvos civilinės teisės reguliacinė aplinka yra palanki nuosavybei pripažinti. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.38 straipsnyje nuosavybės teisės objektu įvardijami ne tik daiktai, bet ir kitas turtas. Be to, CK 1.97 straipsnio 1 dalyje, reglamentuojančioje civilinių teisių objektus, *expressis verbis* išskiriama informacija kaip viena iš tokių objektų rūšių. Maža to, Lietuvos autoriai gana nuosekliai pabrėžia, kad viskas, kas laikytina turtu civilinės apyvartos požiūriu, turi būti ir nuosavybės teisės objektu². Atsižvelgiant į tai, galėtų atrodyti, kad atsakymas į keliamą klausimą yra akivaizdus – nėra pagrindo nepripažinti nuosavybės teisės į skaitmeninę rinkmeną.

Vis dėlto išvada, kad skaitmeninė rinkmena vienareikšmiškai gali būti nuosavybės teisės objektu, būtų pernelyg skubota. Šis klausimas yra kur kas sudėtingesnis nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Nors CK 1.97 straipsnio 1 dalyje informacija minima kaip civilinių teisių objektas, nei CK, nei kituose civiliniuose įstatymuose nėra jokių tiesioginių nuorodų dėl informacijos³ ar skaitmeninės rinkmenos nuosavybės statuso. Nėra ir nacionalinių teismų praktikos, patvirtinančios skaitmeninės rinkmenos nuosavybės statusą. Maža to, abejonių dėl šio statuso kelia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktika, suformuota *Tom Kabinet* byloje, kurioje nuosavybės teisė į skaitmeninę

¹ Straipsnyje vartojama sąvoka „rinkmena“ yra tapati sąvokai „failas“. Autoriai straipsnyje pasirinko vartoti lietuviškesnę rinkmenos sąvoką.

² PAKALNIŠKIS, Vytautas (2002). Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 28(20), p. 75.

³ Reikia pažymėti, kad informacijai, skirtingai nei kitoms CK 1.97 straipsnyje išvardytoms objektų rūšims, nėra skirta jokie plačiau šią sąvoką apaiškinančio straipsnio. Sąvoka „informacija“ CK nebeplėtojama.

rinkmeną buvo faktiškai paneigta. Tokią pat poziciją galima rasti ir užsienio valstybių teismų sprendimuose (plačiau aptariama 3 poskyryje), o užsienio doktrinoje išsakoma pozicija, kad tokio pobūdžio objektai negali būti laikomi savarankišku nuosavybės teisės objektu⁴. Ir iš tiesų, skaitmeninės rinkmenos nebūtinai pasižymi požymiais, kurie būdingi įprastiems nuosavybės teisės objektams. Ignoruoti šiuos skaitmeninių rinkmenų specifinius bruožus būtų klaidinga.

Straipsnio tyrimas apsiriboja skaitmeninėmis rinkmenomis (šios sąvokos platesnį paaiškinimą žr. straipsnio 1 skyriuje). Straipsnyje nekeliami klausimo, ar kiti CK minimi ar neminimi objektai, tokie kaip intelektinė nuosavybė, turtinės teisės ar interneto sričių adresai, gali būti nuosavybės teisės objektai. Vienas iš pagrindinių postulatų, kuriais remiasi tolesnis tyrimas, – skaitmeninių objektų grupė anaipso nėra vienalytė, ją sudaro daug skirtingų porūšių, pasižyminčių skirtingais teisiškai reikšmingais požymiais, todėl jiems gali būti taikomi skirtingi teisiniai režimai. Dėl šios priežasties išvados, padarytos dėl skaitmeninių rinkmenų, nebūtinai bus pritaikomos (o tiksliau – dažniausiai nepritaikomos) kitiems skaitmeniniams objektams. Dėl tos pačios priežasties į straipsnio aprėptį nepatenka ir kriptovaliutų teisinio statuso klausimas, kuriam neabejotinai reikia atskiro tyrimo.

Tyrimas yra orientuotas į Lietuvos teisę. Nors straipsnyje naudojamas lyginamasis metodas ir analizuojama kitų valstybių teisinė praktika, pagrindiniu tyrimo objektu išlieka Lietuvos teisinis reglamentavimas. Atsižvelgiant į tai, kaip minėta, pagrindinis šio straipsnio tikslas – nustatyti, ar pagal Lietuvos teisę galima nuosavybės teisę į skaitmeninę rinkmeną.

Nepaisant aplinkybės, kad Lietuva jau apie 30 metų gyvena skaitmeninės revoliucijos sąlygomis ir skaitmeninės rinkmenos nuosavybės statuso klausimas teisės mokslo požiūriu jau turėtų būti gerokai „nuvalkiotas“, tačiau yra priešingai – skaitmeninės rinkmenos teisinis statusas nėra sulaukęs bent kiek didesnio dėmesio. Daugelis teisės tyrėjų, nagrinėjusių šią temą, paprastai apsiriboja vadinamuoju apyvartumo postulatu, t. y. jei koks nors objektas dalyvauja civilinėje apyvartoje, jis turėtų būti ir nuosavybės teisės objektu⁵. Autorius, arčiausiai priartėjęs prie šiamo straipsnyje analizuojamų klausimų, yra Eimantas Kadys straipsnyje „Skaitmeninių objektų priskyrimas virtualiajai nuosavybei ir jų teisinis kvalifikavimas“⁶. Vis dėlto, šio straipsnio autorių nuomone, minėto autoriaus tyrime apsiribota dogmine analize, tačiau giliau neįvertinta užsienio praktika (kuri greičiau paneigia nei patvirtina nuosavybės teisės į skaitmenines rinkmenas pripažinimą). Šiame straipsnyje autoriai pateikia anksčiau lietuviškojoje doktrinoje netaikytą koncepcinį požiūrį, skaitmeninių objektų analizės pagrindu imant trijų lygių – fizinio, semantinio ir sintaktinio – atskyrimą.

Straipsnyje nagrinėjamas klausimas yra kur kas platesnės problemos, t. y. kas gali būti laikoma civilinės nuosavybės objektu, dalis. Šis klausimas jau buvo įvardytas kaip vienas iš didžiausių civilinės teisės doktrinos iššūkių⁷. Straipsniu siekiama pateikti naują šio klausimo sprendimo perspektyvą.

⁴ Žr., pvz., CHROBAK, Lukas. Proprietary Rights in Digital Data? Normative Perspectives and Principles of Civil Law. In: *Personal data in competition, consumer protection and intellectual property law: towards a holistic approach?* Eds: Bakhoun, M. et al. Berlin: Springer, 2018, p. 260–261.

⁵ PAKALNIŠKIS, Vytautas (2002). Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 28(20), p. 1.

⁶ KADYS, Eimantas (2024). Skaitmeninių objektų priskyrimas virtualiajai nuosavybei ir jų teisinis kvalifikavimas. *Teisė*, 131, p. 157–171.

⁷ BIRŠTONAS, Ramūnas (2014). Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrio susidūrimas. Iš: *Privatinės teisės doktrina ir praktika: Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 228.

1. Skaitmeninės rinkmenos samprata ir požymiai

Siekiant atlikti skaitmeninės rinkmenos kaip galimo nuosavybės objekto teisinę analizę, pirmiausia būtina identifikuoti skaitmeninės rinkmenos sąvoką ir suvokti šio objekto teisiškai reikšmingus požymius. CK ar kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose skaitmeninės rinkmenos sąvoka neapibrėžiama, nors pati rinkmenos sąvoka kai kuriuose teisės aktuose yra vartojama⁸, jos turinio plačiau neatskleidžiant.

Aiškios sampratos nėra ir ES teisės aktuose. Pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų (toliau – Direktyva) vaizdo, garso ar kitokia skaitmeninė rinkmena yra prilyginama skaitmeniniam turiniui, nepriklausomai nuo skaitmeninės rinkmenos formato ir jai yra taikomas Direktyvoje numatytas reguliavimas (Direktyvos preambulės 19 punktas). Tai reiškia, kad skaitmeninė rinkmena patenka į skaitmeninio turinio sąvoką. Tačiau Direktyvoje nėra aiškiai reglamentuojama, kas įvyksta, kai skaitmeninė rinkmena yra perleidžiama kitam vartotojui, t. y. nėra pateikiama atsakymo, ar tokį perleidimą galima vertinti kaip teisėtą nuosavybės teisių perdavimą, ar tik kaip licencijos suteikimą ribotai naudoti. Direktyvoje nėra ir šios sąvokos apibrėžimo.

Tuo tarpu informacinių technologijų mokslininkai sutinka, kad skaitmeninė rinkmena yra informacijos rinkinys, turintis pavadinimą ir saugomas kompiuterio sistemoje, kad išliktų pasiekiamas ilgiau nei vieno naudojimo metu⁹. Iš šio apibrėžimo galima identifikuoti tris pagrindines savybes, išskiriančias skaitmeninę rinkmeną iš kitų objektų. *Pirma*, skaitmeninė rinkmena yra tam tikros informacijos „konteineris“ su aiškiai apibrėžtomis ribomis, kitaip nei abstraktūs „duomenys“ ar „informacija“. Rinkmenoje užfiksuota informacija yra užkoduota kompiuteriui suprantamu būdu – dvejetainiu kodu, kuriame naudojami tik du skaitmenys – 0 ir 1. Šie skaitmenys, sudarydami skaičių seką, siunčia kompiuteriui impulsą, o kompiuteris, apdorodamas skaičių seką, interpretuoja rinkmenoje esamą informaciją (tekstą, vaizdą ar garsą) naudotojui suprantamu turiniu, t. y. pateikia konkretų rezultatą – tekstą, vaizdo ar garso įrašą¹⁰. *Antra*, kiekviena skaitmeninė rinkmena turi sugeneruotą arba vartotojo sukurtą pavadinimą, leidžiantį ją identifikuoti ir atskirti nuo kitų rinkmenų¹¹. Pavadinime yra nurodytas ir rinkmenos formatas (.jpg, .pdf, .docx), leidžiantis kompiuteriui atpažinti, kokio tipo rinkmena tai yra. *Trečia*, skaitmeninė rinkmena egzistuoja tam tikroje fizinėje laikmenoje (pavyzdžiui, kietajame diske), kuri yra tarsi skaitmeninės rinkmenos „namai“. Vartotojui aktyvavus rinkmeną, kompiuteris kietajame diske ar kitoje laikmenoje aptinka krūvius ar magnetines zonas, kurios yra pažymėtos skaičių seka (kodu), taip identifikuodamas konkrečią rinkmeną ir atkurdamas rinkmenoje esamą informaciją žmogui suprantamu būdu¹². Ši analizė leidžia skaitmeninę rinkmeną apibrėžti remiantis pagrindinėmis keturiomis skaitmeninės rinkmenos techninėmis savybėmis – i) skaitmeninė rinkmena yra konkrečios informacijos rinkinys, ii) užkoduotas dvejetainė skaičių seką, iii) turintis unikalų pavadinimą ir iv) saugomas fizinėje laikmenoje.

Tiek vokiškojoje¹³, tiek britiškojoje¹⁴ teisės doktrinoje, analizuojant skaitmeninės rinkmenos problematiką, analizės metodologinis pagrindas yra trijų lygmenų atskyrimas, tai yra – fizinio, semantinio

⁸ Pvz., Lietuvos Respublikos gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatymas.

⁹ DAINTITH, John; WRIGHT, Edmund (2008). *A Dictionary of Computing*. 6-asis leidimas, p. 157.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat.

¹² MOON, Kenneth (2009). The Nature of Computer Programs: Tangible? Goods? Personal Property? Intellectual Property? *European Intellectual Property Review*, p. 396–402.

¹³ MÜNCHENER KOMMENTAR ZUM BÜRGERLICHEN GESETZBUCH (2024). 9 Auflage. teikti vokiškai Munchen su umlautu C. H. Beck, p. 381.

¹⁴ MICHELS, Jörg D. (2019). Mind the Gap: The Status of Digital Files Under Property Law. *Journal of World Investment & Trade*, 25, p. 93–129.

(turinio) ir sintaktinio (pačios skaitmeninės rinkmenos). Skaitmeninės rinkmenos struktūrizavimas į tris lygmenis¹⁵ leidžia ne tik giliau suvokti šio objekto techninius aspektus, bet ir artikuliuoti skaitmeninės rinkmenos kaip nuosavybės objekto klausimą.

Fizinis lygmuo – tai fizinės laikmenos ir (arba) įrenginiai (serveriai, kompiuteriai, telefonai ir kt.), kuriuose skaitmeninė rinkmena yra saugoma. Jų teisinis statusas kelia mažiausiai klausimų, nes, būdami materialūs, šie objektai atitinka daiktų teisinę kategoriją (CK 4.1 straipsnis), jiems galioja įprastos daiktinės nuosavybės teisės taisyklės¹⁶. Tuo tarpu turinio, arba semantinio, lygmuo rodo informaciją, kuri pateikiama skaitmeninėje rinkmenoje. Čia verta pažymėti, kad skaitmeninė rinkmena gali egzistuoti ir be jokio perteikiamo turinio, t. y. tiesiog „tuščia“ rinkmena, neturinti semantinio sluoksnio. Visgi dažniausiai skaitmeninėje rinkmenoje yra „išreiškiamas“ koks nors turinys, kuris gali būti sukurtas paties rinkmenos kūrėjo, trečiojo asmens arba generuojamas automatinį procesų, be tiesioginio asmens įsikišimo¹⁷, o turinys gali būti saugomas intelektinės nuosavybės teisių, asmens duomenų apsaugos ar kitų teisių¹⁸. Dėl šios priežasties turinio sluoksniui šiame straipsnyje platesnė analizė nebus skiriama.

Šio straipsnio objektas yra trečiasis, t. y. skaitmeninės rinkmenos sintaktinis¹⁹ lygmuo, kurio požymiai pirmiau jau buvo aptarti. Praktiškai daugiausia keblumų gali kelti būtent turinio (semantinio) ir sintaktinio lygmenų atskyrimas. Pavyzdžiui, kalbant apie elektroninę knygą, paprastai turimi omenyje abu minėti lygmenys – tiek pati rinkmena, tiek jos turinys, tačiau teisiniu požiūriu juos būtina aiškiai atskirti. Tai anaip tol nėra teisėje neįprastas reiškinys – analogiška perskyra visą laiką egzistavo ikiskaitmeniniame, materialių daiktų pasaulyje. Darant analogiją su įprastu, materialiuoju turtu, gerai žinoma, kad knygos turinys nesutampa su pačia knyga kaip materialiu objektu²⁰. Kitaip tariant, turinio lygmuo tiesiogiai vartotojams nepasireiškia, reikia tarpininko, laikmenos, kuriuo anksčiau buvo (ir tebėra) materialūs daiktai. Lygiai tas pat galioja ir skaitmeninei aplinkai, tai yra turinys skaitmeninėje aplinkoje turi būti išreikštas skaitmeninėje laikmenoje, kurios funkciją ir atlieka skaitmeninė rinkmena. Tik šiuo atveju papildomai pati skaitmeninė laikmena turi būti įdėta fizinėje laikmenoje. Skaitmeninės rinkmenos kaip savarankiško objekto problematika išryškėja ribinėse situacijose, ypač tada, kai jų skaičius yra ribotas. Toliau plėtojant knygų pavyzdį, galima aptarti elektroninę knygą, kuri yra apsaugota techninėmis priemonėmis, neleidžiančiomis laisvai kopijuoti rinkmenos ar atlikti su ja kitų veiksmų. Akivaizdu, kad elektroninės knygos įgijėjas (t. y. „pirkėjas“²¹) neįgyja išimtinę (autorių) teisių į knygos turinį. Visgi sudarytos sutarties rezultatas yra tas, kad jis „įgyja“ skaitmeninę rinkmeną ar kelias rinkmenas (kurios gali būti tiek įgijėjo asmeniniame įrenginyje, tiek debesyje). Taigi, pamatinė teisinė struktūra analoginiame ir skaitmeniniame pasauliuose nėra tokia skirtinga.

¹⁵ Be to, doktrinoje galima rasti dar vieną lygmenį, t. y. virtualųjį, metaduomenų lygmenį. Šio straipsnio tikslais skirti šį lygmenį kaip atskirą neaktualu, tačiau jis yra svarbus identifikuojant konkrečią rinkmeną.

¹⁶ Kaip nurodoma toliau, papildomų sunkumų lemia aplinkybė, jog skaitmeninė laikmena gali būti saugoma trečiųjų asmenų valdomame „debesyje“.

¹⁷ Pvz., bet kurio išmaniojo įrenginio renkami / generuojami duomenys.

¹⁸ Kartu išlieka galimybė, kad turinys nėra saugomas jokių teisių, pavyzdžiui, teisės aktai Lietuvoje nėra saugomi (Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 5 straipsnis).

¹⁹ Žr. 13 išnašą.

²⁰ BIRŠTONAS, Ramūnas (2010). *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, p. 21.

²¹ Jau šioje pradinėje stadijoje susiduriama su sunkumais vartojant teisinius terminus, nes pirkimo–pardavimo sutartimi yra perleidžiama nuosavybės teisė. Taigi, pirkėjas yra asmuo, kuris nuosavybės teisę turi įgyti.

2. Nuosavybės teisės objekto požymiai Lietuvos teisėje

Viena iš esminių priežasčių, apsunkinančių nuosavybės teisės į rinkmeną bei apskritai į nematerialųjį turtą pripažinimo galimybę, yra tai, kad Lietuvos teisinėje doktrinoje nėra pakankamai nuosekliai suformuluoti ir išplėtoti bendrieji nuosavybės teisės objekto požymiai. Šių požymių nėra suformuluota daiktinės teisės vadovėlyje²², išleistame iki šio straipsnio parengimo momento, nors jame nuosavybės teisės objektui ir nuosavybės teisei į nematerialius objektus yra skiriami atskiri skyriai²³. Vis dėlto bent dėl dviejų požymių nekyla abejonių – nuosavybės teisės objektas turi atitikti specialumo (kitai – specifiskumo arba apibrėžtumo) kriterijų, taip pat nuosavybės teisę į tokius objektus turi būti įmanoma įgyvendinti paties savininko veiksmais, netarpininkaujant tretiesiems asmenims²⁴. Specialumo reikalavimas reiškia, kad kiekvienas nuosavybės teisės objektas turi būti identifikuotas, t. y. aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžtas, nes nuosavybės teisę galima turėti tik į individualiais požymiais apibrėžtą ir individualizuotą objektą. Kalbant apie daiktus, ypač kilnojamuosius, ši problema nėra itin aktuali, nes jų apibrėžtumą užtikrina pati fizinė egzistencija erdvėje. Tačiau, siekiant į nuosavybės teisės objektų sąrašą įtraukti nematerialius, įskaitant ir skaitmeninius, objektus, neišvengiamai tenka įveikti apibrėžtumo kriterijų keliamus iššūkius. Tačiau tai nėra neįmanoma – pavyzdžiui, energijos pirkimo–pardavimo sutartys (CK 6.383 straipsnis) rodo, kad iš esmės nematerialus objektas gali būti teisiškai apibrėžiamas naudojant apskaitos vienetų ir atitinkamą apskaitos infrastruktūrą.

Antrasis fundamentalus požymis, kurį turėtų atitikti objektas, kad jį būtų galima pripažinti nuosavybės teisės objektu, yra savininko galimybė tiesiogiai įgyvendinti savo teises į tokį objektą nepriklausomai nuo trečiųjų asmenų veiksmų. Tai yra tiesioginė daiktinių teisių absoliutumo principo išraiška, kuri suponuoja, kad nuosavybės teisė suteikia savininkui išimtinę ir tiesioginę galimybę valdyti, naudoti ir disponuoti nuosavybės teisės objektu (CK 4.37 straipsnio 1 dalis) be būtinybės remtis kitų asmenų valia ar veikimu. Be to, šis požymis neišvengiamai išplaukia ir iš pamatinio daiktinių ir prievolių teisių atskyrimo, kuriuo yra pagrįsta Lietuvos civilinės teisės sistema.

Svarbu tai, kad nacionalinėse publikacijose skaitmeninių objektų nuosavybės statuso klausimas dažnai susiejamas su daikto sampratos analize²⁵. Kaip gerai žinoma, Europos valstybės galima skirti į dvi grupes, remiantis tuo, jose taikoma siauroji ar plačioji daikto samprata. Pavyzdžiui, siauroji daikto samprata yra pripažįstama ne tik Lietuvoje, bet ir Vokietijoje ir Graikijoje. Šių valstybių doktrinoje sąvoka „nuosavybės teisė“ yra vartojama siaurai, t. y. kaip teisė, kuri suteikia galią tik dėl materialaus daikto²⁶. Tai reiškia, kad siaurosios daikto koncepcijos valstybėse skaitmeninė rinkmena negalėtų būti pripažinta daiktu, nes ši rinkmena netenkina materialumo reikalavimo.

Plačioji daikto koncepcija yra aptinkama tokiose Europos valstybėse, kaip antai Austrija, Belgija, Ispanija, Italija, Portugalija, Prancūzija ir Švedija. Šių valstybių teisėje pripažįstama, kad daiktais gali

²² BARANAUSKAS, Egidijus; LAURINAVIČIUS, Kęstutis; PAKALNIŠKIS, Vytautas ir kt. (2010). *Daiktinė teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.

²³ Reikia pažymėti, kad po šio straipsnio atidavimo publikuoti, pasirodė antrasis daiktinės teisės vadovėlis (DIDŽIULIS, Laurynas; TAMINSKAS, Algirdas ir MATIUKAS, Marius (2025). *Daiktinė teisė*: vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla). Tačiau ir šiame vadovėlyje, kaip ir pirmajame, išskirtų nuosavybės teisės objektų požymių aptikti nepavyko.

²⁴ BIRŠTONAS, Ramūnas (2014). Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrio susidūrimas. Iš: *Privatinės teisės doktrina ir praktika: Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 227.

²⁵ KADYS, Eimantas (2022). Nuosavybės teisės objekto reglamentavimo Lietuvoje probleminiai aspektai. *Teisė*, 125, p. 114–130.

²⁶ VON BAR, Christian; DROBNIG, Ulrich; ALPA, Guido (2004). *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe: A Comparative Study*. Munich: Sellier. European Law Publ., p. 87–88.

būti ir nematerialūs objektai²⁷. Pavyzdžiui, Austrijos civiliniame kodekse yra numatyta, kad „viskas, kas skiriasi nuo asmens ir tarnauja tam, kad žmogus galėtų naudotis savo poreikiams, yra daiktas teisine prasme“²⁸. Pagal tokį reguliavimą daiktais yra laikomi ne tik kūniški objektai, bet ir nematerialios vertybės. Vadinasi, šiose valstybėse, kuriose daiktui nėra keliama materialumo reikalavimo, skaitmeninė rinkmena, bent teoriškai, galėtų būti pripažinta daiktu, o kartu ir nuosavybės teisės objektu.

Vis dėlto klausimą apie plačiąją ar siaurąją daikto sampratą reikia skirti nuo konceptualiai kito klausimo – nuosavybės teisės objektu gali būti tik daiktai ar ir kitas turtas. Tai yra Lietuvos CK įtvirtinta siauroji daikto samprata, tačiau nuosavybės teisės objektas daiktais neapsiriboja ir yra suvokiamas plačiai. Tai tiesiogiai nustatyta CK 4.38 straipsnyje. Todėl formaliu – dogminiu požiūriu nėra kliūčių skaitmeninės rinkmenos priskirti prie kito turto, tuo pačiu – ir prie nuosavybės teisės objektų. Tačiau tokia galimybė visiškai neišsprendžia konceptualiai kito klausimo – ar skaitmeninė rinkmena tenkina pirmiau nurodytus specialumo ir tiesioginės savininko valdžios įgyvendinimo kriterijus. Šiam klausimui skiriamas tolesnis šio straipsnio skyrius.

3. Skaitmeninė rinkmena kaip nuosavybės teisės objektas

Skaitmeninės rinkmenos, kaip nuosavybės teisės objekto, problematiką galima iliustruoti pasitelkiant anglų rašytojo Džordžo Orvelo knygos „1984“ ir elektroninės komercijos platformos „Amazon“ situacijos pavyzdžiu. Knygoje „1984“ Tiesos ministerija naikino dokumentus, mesdama juos į atminties skylę – didžiulį vamzdžių tinklą, vedantį į deginimo įrenginį. Panašiai pasielgė ir „Amazon“, pardavusi milijonus skaitmeninių knygos „1984“ kopijų ir vieną naktį nusprendusi, be vartotojų informavimo ar papildomo įsikišimo, visas šias parduotas kopijas pašalinti iš vartotojų „Kindle“ įrenginio, skirtų knygoms skaityti²⁹. Tokia situacija neįsivaizduojama, kai knyga materialaus pavidalo. Vartotojas, nusipirkęs spausdintą knygą, tampa teisėtu jos savininku, t. y. knyga pereina savininko nuosavybėn. Dėl to savininkas yra laisvas knygą skaityti, dovanoti, parduoti ar palikti testamentu. Tuo tarpu skaitmeninėje erdvėje, net ir vartotojui paspaudus mygtuką „pirkti“, nuosavybės teisė į knygą iš tiesų vartotojui nepereina, o dažniausiai yra suteikiama licencija knygą naudoti. Tokiu atveju „Amazon“ gali nuotoliniu būdu keisti, atnaujinti ar net pašalinti skaitmeninę knygą iš vartotojo „Kindle“ skaityklos. Šios ir panašios situacijos patvirtina skaitmeninės rinkmenos, kaip nuosavybės teisės objekto, vertinimo problematiką.

Nepalankų požiūrį į skaitmeninės rinkmenos galėjimą būti nuosavybės teisės objektu rodo ir ESTT praktika. Byloje *Tom Kabinet* lemiamą teisinę reikšmę įgijo klausimas, ar elektroninė knyga (tai yra skaitmeninė rinkmena) gali būti prilyginta materialiai knygai ir, atitinkamai, ar į ją gali būti perleista nuosavybės teisė. Generalinis advokatas savo nuomonėje tiesiai pareiškė, kad nuosavybės teisė į skaitmeninę rinkmeną negalima³⁰. Nors ir ESTT bylos sprendime analogiško teiginio nepavartojo, sprendimo implikacijos patvirtina poziciją, kad nuosavybės teisė skaitmeninei rinkmenai netaikytina³¹.

Teisės literatūroje aiškios, vienintelės pozicijos dėl skaitmeninės rinkmenos teisinio statuso nėra ir galima rasti įvairių skaitmeninių vertybių, įskaitant ir skaitmenines rinkmenas, reguliavimo pasiūly-

²⁷ Ten pat.

²⁸ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB) (Austrijos civilinis kodeksas), 1812, 285 straipsnis.

²⁹ GROSSMAN, David (2009-07-17). Amazon Erases Orwell Books From Kindle. The New York Times. 2009-07-17 [interaktyvus]. <https://www.nytimes.com/2009/07/18/technology/companies/18amazon.html> [žiūrėta 2025-03-13].

³⁰ Generalinio advokato nuomonė byloje *Nederlands Uitgeversverbond ir Groep Algemene Uitgevers prieš Tom Kabinet Internet BV* (C-263/18).

³¹ Verta paminėti, kad iš esmės priešinga pozicija buvo suformuota ESTT byloje *UsedSoft GmbH prieš Oracle International Corp.*, C-128/11, tačiau tik dėl kompiuterių programų.

mu³². Skaitmeninių vertybių (skaitmeninių rinkmenų, skaitmeninių duomenų, nepakeičiamųjų žetonų ir kt.) nuosavybės idėja, kai kurių teisės tyrėjų yra vertinama itin kontroversiškai. Priežastis yra ne tiek dogminis prisirišimas prie tradicinių teisiųjų kategorijų, kiek pačios rinkmenos savybės, kurios ne visai atitinka pirmiau nurodytus nuosavybės objekto požymius. Tai yra rinkmenos sintaktinis sluoksnis stokoja vieno iš pagrindinių daiktinės teisės principų – specialumo. Kaip minėta, skaitmeninės rinkmenos sintaktinis sluoksnis egzistuoja tik dvejetainė skaičių seka (0 ir 1), kuri yra saugoma fiziniėje laikmenoje, debesijoje arba kompiuterio kietajame diske³³. Dėl to skaitmeninės rinkmenos itin paprasta neribotai kopijuoti, o kiekviena ši kopija gali būti prilyginama originalui. Kitaip nei fizinių objektų (kurių skirtingos kopijos dažniausiai turi tam tikrų unikalių fizinių požymių, pavyzdžiui, nusidėvėjimo žymių), įprastai skaitmeninės rinkmenos kopija yra tiksli originalo replika, atkartojanti tą pačią dvejetainę skaičių seką. Lygiai tokia pati pozicija yra išsakyta minėtoje ESTT byloje *Tom Kabinet*. ESTT konstatavo, kad knygos pateikimas materialioje laikmenoje ir elektroninės knygos pateikimas nėra lygiaverčiai ekonominiu ir funkcinu požiūriais. Nematerialių kopijų, kitaip nei knygų materialioje laikmenoje, būklė nepablogėja naudojant, o tai reiškia, kad naudotos kopijos yra puikūs naujų kopijų pakaitalai. Be to, prekiaujant tokiomis kopijomis nereikia nei papildomų pastangų, nei papildomų išlaidų, todėl lygiagreti naudotų nematerialių objektų rinka gali paveikti savininkų interesą gauti tinkamą atlyginimą už jų kūrinius daug labiau nei materialių naudotų daiktų rinka³⁴. Dėl šios priežasties skaitmeninė rinkmena praranda specifiškumą, nes rinkmenos nebeįmanoma atskirti nuo kitų padarytų kopijų. Tiesa, vienas iš būdų, kaip būtų galima atskirti originalią skaitmeninę rinkmeną nuo kopijų, yra pasitelkti rinkmenos metaduomenis, tačiau jie ne visada yra patikima priemonė rinkmenos autentiškumui nustatyti, nes metaduomenys gali būti lengvai ištrinami arba koreguojami³⁵.

Svarbu ir tai, kad skaitmeninės rinkmenos nėra apibrėžiamos tik vienu laikmenos vienetu – rinkmenos dažnai yra skaidomos ir padalijamos skirtinguose fiziniuose įrenginiuose ar serveriuose, ypač kai skaitmeninė rinkmena yra saugoma debesijos paslaugose. Pavyzdžiui, rinkmeną saugant debesijoje, jos duomenys yra saugomi atskirame serveryje, o įrenginys (kompiuteris) tik atkuria rinkmeną, kai vartotojas nori ją pasiekti. Dėl šios priežasties skaitmeninė rinkmena nebėra vientisas objektas, nes skirtingi skaitmeninės rinkmenos elementai gali egzistuoti skirtinguose įrenginiuose ar serveriuose³⁶. Todėl tampa itin sunku aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžti skaitmeninę rinkmeną, kuri galėtų būti įvardyta kaip individualiais požymiais pasižymintis vientisas objektas. Tai reiškia, kad, turtui keliant specifiškumo reikalavimą, skaitmeninė rinkmena negalėtų būti pripažinta nuosavybės teisės objektu.

Problemų kelia ir antrasis kriterijus – objektą turi būti įmanoma faktiškai ar teisiškai pasisavinti ir priskirti asmens valdžiai. Kai rinkmenos skaitmeninės, šis kriterijus, reikalaujantis objekto priskyrimo asmens valdžiai ir galimybės jį faktiškai ar teisiškai valdyti, tampa itin sudėtingas³⁷. Taip yra todėl, kad skaitmeninės rinkmenos sintaktinis sluoksnis gali veikti kaip duomenų struktūra, atkurta kompiuteryje

³² MICHELS, Jörg D.; MILLARD, Christopher (2019). Mind the Gap: The Status of Digital Files Under Property Law. *Journal of World Investment & Trade*, 25, p. 93–129.

³³ MOON, Kenneth (2009). The Nature of Computer Programs: Tangible? Goods? Personal Property? Intellectual Property? *European Intellectual Property Review* (E.I.P.R.), 8(2), p. 16.

³⁴ ESTT byla C-263/18 *NUV ir GAU prieš Tom Kabineta*, 2019.

³⁵ ASCEND.IO. Metadata: What Is It and Why It Matters? *Ascend Blog* [interaktyvus]. <https://www.ascend.io/blog/metadata-what-is-it-and-why-it-matters/> [žiūrėta 2025-03-13].

³⁶ REED, Chris (2010). Online and Offline Equivalence: Aspiration and Achievement. *International Journal of Law and Information Technology*, 18(3), p. 145.

³⁷ MICHELS, Jörg D.; MILLARD, Christopher (2019). Mind the Gap: The Status of Digital Files Under Property Law. *Journal of World Investment & Trade*, 25, p. 103.

ar kitame įrenginyje tik kai yra reikalinga programinė įranga³⁸. Kitaip tariant, skaitmeninės rinkmenos faktinis valdymas vyksta tik pasitelkus įrenginį, kuris leidžia vartotojams atlikti tam tikrus aktyvius veiksmus, t. y. skaitmeninę rinkmeną peržiūrėti, kopijuoti, redaguoti ar ištrinti³⁹. Vis dėlto visi šie veiksmai dažniausiai yra atliekami tik vartotojui matomame kompiuterio vaizde. Kai vartotojas ištrina skaitmeninę rinkmeną iš įrenginio, tai įrenginys dažniausiai pašalina šią rinkmeną tik iš vartotojo matomos aplinkos, o pati skaitmeninė rinkmena lieka įrenginio kietajame diske tol, kol nėra atliekami papildomi aktyvūs ir sudėtingi veiksmai, siekiant visiškai ištrinti skaitmeninę rinkmeną iš įrenginio. Šis skaitmeninės rinkmenos ypatumas kelia sunkumų ir dėl teisinio valdymo – net ir perleidus skaitmeninę rinkmeną kitam asmeniui, ši rinkmena faktiškai vis tiek lieka prieš tai buvusiame įrenginyje⁴⁰.

Be to, kai skaitmeninė rinkmena egzistuoja debesijoje, vartotojo tiesioginė prieiga prie jos yra apsunkinta, kadangi yra kontroliuojama debesijos paslaugų teikėjo. Taigi, vartotojas skaitmeninę rinkmeną gali pasiekti tik per debesijos paslaugų teikėją, o pati prieiga yra valdoma ir ribojama šio teikėjo sąlygų (pavyzdžiui „Microsoft“ paslaugų teikimo sutarties sąlygos). Vadinas, vartotojas faktiškai neturi tiesioginės laikmenos ar jos fizinės vietos kontrolės, o gali tik virtualiai valdyti prieigą prie rinkmenos, turėdamas tam tikras ribotas naudojimo teises. Esant bet kokiam prieigos apribojimui iš debesijos paslaugų teikėjo ar sutrikimui, paslaugų teikėjas gali laikinai ar net visam laikui sustabdyti vartotojo prieigą prie skaitmeninės rinkmenos, taip esmingai riboti nuosavybės teisių įgyvendinimą⁴¹.

Atitinkamai, skaitmeninės rinkmenos sintaktinio sluoksnio teisinis reguliavimas kelia iššūkių dėl specifiškumo reikalavimo ir galimybės faktiškai ar teisiškai pasisavinti ir priskirti asmens valdžiai. Lygiai tokios pats pozicijos yra laikomasi ir Jungtinėje Karalystėje nagrinėtos bylos *Your Response prieš Business Media* kontekste. Šioje byloje kilo ginčas dėl to, kad, nutraukus sutartį, atsakovas *Business Media* užblokavo ieškovo *Your Response* prieigą prie duomenų bazės, kaip skaitmeninio .xlsx failo. Ieškovas teigė, kad ši skaitmeninė rinkmena yra jo nuosavybė, todėl atsakovas privalo jam grąžinti šią rinkmeną po sutarties nutraukimo. Atsakovas laikėsi pozicijos, kad skaitmeninė rinkmena nėra nuosavybės teisės objektas, todėl, nutraukus sutartį, baigėsi paslaugų teikimas ir atsakovas neprivalo perduoti .xlsx skaitmeninės rinkmenos ieškovui. Teismas sprendė, kad šiuo atveju, pagal galiojantį teisinį reguliavimą, skaitmeninė rinkmena negali būti pripažinta nuosavybės teisės objektu dėl specifiškumo ir savininko kontrolės trūkumo. Teismas, siekdamas išspręsti tarp šalių kilusi ginčą be nuosavybės teisės instituto reguliavimo, rėmėsi tarp šalių sudarytos sutarties sąlygomis ir konstatavo, kad skaitmeninės rinkmenos naujausia versija turėjo būti išsiųsta ieškovui net ir sutarčiai pasibaigus. Teismas taip pat konstatavo, kad, siekiant skaitmeninę rinkmeną priskirti nuosavybės teisės objektams, yra būtinas įstatymų leidėjo įsitraukimas, nes šis klausimas gali turėti įtakos visam tolesniam nuosavybės teisės instituto vystymuisi⁴². Iš esmės panaši teismo pozicija suformuota ir kitoje Jungtinės Karalystės byloje *Fairstar Heavy Transport NV prieš Adkins*. Tokia Jungtinės Karalystės teismų pozicija rodo ne tik Jungtinės Karalystės konservatyvesnį požiūrį į skaitmenines vertybes kaip nuosavybės teisės objektus, bet ir patvirtina nuosavybės teisės kaip instituto ypatingą svarbą ir skaitmeninės rinkmenos vertinimo kompleksiskumą, ypač turto ir nematerialių vertybių kontekste.

³⁸ HUGUENIN-LOVE, Jennifer (2014). Song on Wire: A Technical Analysis of ReDigi and the Pre-Owned Digital Media Marketplace. *NYU Journal of Intellectual Property & Entertainment Law*, 4(1), p. 15–18.

³⁹ Žr. 31 išnašą.

⁴⁰ HON, W. Kuan; MILLARD, Christopher; SINGH, Jatinder (2021). Control, Security, and Risk in the Cloud. In: *Cloud Computing Law*, red. Christopher Millard, second edition. Oxford: Oxford University Press, p. 151–188.

⁴¹ MICHELS, Jörg D.; KAMARINOU, Dimitra; MILLARD, Christopher (2019). Beyond the Clouds, Part 2: What Happens to the Files You Store in the Clouds When You Die? *Queen Mary School of Law Legal Studies Research Paper*, 316.

⁴² Anglijos ir Velso apeliacinis teismas, byloje *Your Response Ltd v. Business Media Ltd*, 2014, p. 25–26.

Be to, panaši pozicija buvo suformuota ir Paryžiaus apeliacinio teismo byloje, joje teismas konstatavo, jog, aptikus nelegalų skaitmeninių rinkmenų turinį „Google“ debesyje, šios rinkmenos gali būti ištrintos be šių rinkmenų valdytojo sutikimo, remiantis „Google“ naudojimosi taisyklėmis. Tiesa, šioje byloje tiesiogiai nebuvo sprendžiama skaitmeninių rinkmenų nuosavybės klausimo. Teismas savo sprendimą grindė vien tuo, kad „Google“, kaip paslaugų teikėjas, turi teisę šalinti neleistiną turinį pagal savo naudojimosi taisykles, kurias naudotojai patvirtina sutikdami su „Google“ privatumo politika. Toks teismo argumentavimas leidžia manyti, kad teismas apskritai nematė pagrindo svarstyti nuosavybės teisės į skaitmeninę rinkmeną, o tai netiesiogiai patvirtina teismo bandymą spręsti šį klausimą pasitelkiant kitus teisinius mechanizmus, nesiejant jų su tradiciniais nuosavybės teisės institutais⁴³.

Tokia pozicija tik dar kartą patvirtina, kad skaitmeninės rinkmenos nėra laikomos nuosavybės teisės objektais, ir dėl šios priežasties doktrinoje neretai aptinkama pozicija, kad, vertinant skaitmenines vertybes kaip nuosavybės teisės objektus, svarstytinas *sui generis* reguliavimo, kuris būtų skirtas skaitmeninių rinkmenų ir kitų panašaus pobūdžio nematerialių objektų apsaugai, poreikis. Toks reguliavimas buvo priimtas ir Liuksemburge, pagal jį, asmenims leidžiama susigrąžinti „nematerialųjį kilnojamąjį turtą“ iš bankrutuojančio asmens turto⁴⁴.

Vis dėlto skaitmeninių rinkmenų, kaip nuosavybės objektų, vertinimas įvairiose šalyse skiriasi. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose požiūris į nuosavybės teisės objektą vertintinas kaip gerokai platesnis ir lankstesnis. Tai gali būti nulemta Jungtinių Amerikos Valstijų pragmatinio požiūrio į teisės saugomas vertybes ir polinkio apsaugoti vartotojų, savininkų teises ir interesus, neatsižvelgiant į nuosavybės teisės objekto prigimtį⁴⁵. Byloje *Thyroff prieš Nationwide* Niujorko apeliacinis teismas pripažino, kad skaitmeninė rinkmena, saugoma kompiuteryje, gali būti laikoma nematerialiuoju turtu. Ieškovas *Thyroff* dirbo draudimo agentu atsakovo įmonėje „Nationwide Mutual Insurance“. Atsakovas suteikė ieškovui kompiuterį, kuris buvo naudojamas ne tik darbui, bet ir asmeniniais tikslais. Po kurio laiko darbo santykiai buvo nutraukti, o atsakovas atsiėmė kompiuterį, todėl ieškovas prarado prieigą prie visų asmeninių skaitmeninių rinkmenų. Šiuo pagrindu ieškovas kreipėsi į teismą dėl neteisėto skaitmeninių rinkmenų pasisavinimo. Teismas, sprenddamas šį ginčą, konstatavo, kad šiuolaikiniame pasaulyje skaitmeninės vertybės tapo neatsiejama gyvenimo dalimi, todėl tiek fizinio, tiek skaitmeninio pasaulio objektai turi turėti vienodą apsaugą įstatymo lygmeniu. Teismas padarė išvadą, kad skaitmeninės rinkmenos, kurias pasisavino atsakovas, gali būti laikomos turtu, kurį saugo nuosavybės teisė, remiantis Amerikos teisės instituto komentaru dėl nuosavybės teisės objektų. Komentare nurodoma, kad pagrindinis kriterijus, pagal kurį turi būti vertinama, ar nemateriali vertybė gali būti pripažinta nematerialiuoju turtu, yra išskirtinai tik ekonominė vertė. Įprastai skaitmeninė rinkmena turi ekonominę vertę, todėl remiantis šiuo požiūriu buvo konstatuota, kad skaitmeninė rinkmena gali būti nuosavybės teisės objektas⁴⁶.

Vajomingo valstija taip pat žengė svarbų žingsnį, siekdama išplėsti nuosavybės teisės objektų sąrašą. 2019 m. vasario 14 d. Vajomingo valstijos įstatymų leidėjas priėmė Skaitmeninio turto įstatymą, kuriuo pirmą kartą skaitmeninis turtas buvo pripažintas nematerialiuoju turtu, kurį galima naudoti kaip užstatą skoloms užtikrinti. Šis teisėkūros žingsnis taip pat buvo grįstas skaitmeninio turto ekonominės vertės kriterijumi ir pabrėžė siekį užtikrinti, kad skaitmeninės vertybės ateityje taptų prilyginamos

⁴³ Prancūzijos apeliacinis teismas, byloje *CA Paris, Pôle 5 Chambre II*, 2025 m. sausio 24 d., RG n° 21/10238.

⁴⁴ MICHELS, Jörg D.; MILLARD, Christopher (2019). Mind the Gap: The Status of Digital Files Under Property Law. *Journal of World Investment & Trade*, 25, p. 31.

⁴⁵ HOOVER INSTITUTION (2017). Annual Report. Stanford, CA: Hoover Institution, 2017 [interaktyvus]. <https://www.hoover.org/about/reports/2017> [žiūrėta 2025-03-13].

⁴⁶ Niujorko apeliacinis teismas, *Thyroff prieš Nationwide Mut. Ins. Co.*, 2007.

tradiciniam ir įprastam turtui⁴⁷. Vis dėlto, nors ekonominė vertė yra reikšmingas kriterijus, pripažįstant turtą nuosavybe, tokia vertinimo perspektyva gali būti vertinama kaip ribota.

Straipsnio autorių nuomone, ekonominė vertė savaime nėra pakankamas kriterijus sprendžiant dėl skaitmeninio objekto, įskaitant ir skaitmeninės rinkmenos, priskyrimo prie nuosavybės teisės objektų, nes ekonominės vertės kriterijus nelemia turto kontrolės, prieigos ir valdymo prezumpcijos. Tokiu atveju gali susidaryti situacija, kai į nuosavybės teisės objektų kategoriją įtraukiami objektai, kurių neįmanoma apibrėžti (specifiškumo reikalavimas) ar daryti jiems fizinį ar teisinį poveikį. Susiklosčius tokiai situacijai, nuosavybės teisės institutas būtų vertinamas kaip neveiksmingas savininko teisių apsaugos mechanizmas.

Apibendrinant reikia pažymėti, kad skaitmeninės rinkmenos dėl savo nematerialumo, lengvo kopijavimo ir kopijų kokybės pastovumo neatitinka specifiškumo reikalavimo, kuris būdingas tradiciniams nuosavybės teisės objektams. Be to, skaitmeninė rinkmena nėra vientisas objektas, nes jos elementai gali egzistuoti skirtinguose įrenginiuose ar serveriuose. Dėl šios priežasties itin sunku aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžti skaitmeninę rinkmeną kaip nuosavybės teisės objektą, kuris galėtų būti įvardytas kaip individualiais ar rūšiniais požymiais pasižymintis vientisas objektas.

Kartu svarbu atkreipti dėmesį, kad jau yra technologinių sprendimų, tokių kaip techninės apsaugos priemonės ar blokų grandinės, kuriuos pasitelkus yra panaikinama ar bent apsunkinama neribotų identiškų kopijų galimybė ir leidžiamas taikyti specifiškumo reikalavimą konkrečiai skaitmeninei rinkmenai. Atitinkamai tokiu atveju išsprendžiama ir rinkmenos perleidžiamumo problema. Be to, nėra kliūčių laikyti tokią rinkmeną nuosavybės teisės objektu. Tačiau tokia galimybė tik patvirtina, kad analogiškos išvados negalima padaryti dėl visų skaitmeninių rinkmenų. Taip pat svarbu pažymėti, kad nė viena iš šių paminėtų technologijų nėra pripažinta valstybiniu / instituciniu lygmeniu, todėl šių technologijų taikymas išlieka ribotas.

Išvados

1. Skaitmeninės rinkmenos nuosavybės teisės statusas Lietuvos civilinėje teisėje nėra aiškus viena-reikšmiškas. Nors platus nuosavybės teisės apibrėžimas CK 4.38 straipsnyje nekelia kliūčių prie nuosavybės teisės objektų priskirti nematerialius objektus, o kartu ir skaitmeninius objektus, tačiau negausioje Lietuvos teisės doktrinoje nepakankamai įvertinama aplinkybė, jog teisinė sistema iš esmės nėra pritaikyta objektams, kurie nėra daiktai. Todėl savaime plačiosios nuosavybės objekto sampratos įtvirtinimas CK *per se* skaitmeninės rinkmenos nuosavybės teisės statuso neišsprendžia.
2. Skaitmeninės rinkmenos doktrininės analizės metodologinis pagrindas yra skaitmeninės rinkmenos turinio ir pačios rinkmenos (tai yra semantinio ir sintaktinio lygmenų) atskyrimas. Nors teisės į turinį (semantinį lygmenį) klausimas yra bent iš dalies reglamentuotas, visų pirma intelektinės nuosavybės teisių ir asmens duomenų apsaugos normomis, skaitmeninės rinkmenos (sintaktinio lygmens), kaip savarankiško objekto, teisinis statusas nei nacionaliniuose įstatymuose, nei teisės doktrinoje nėra analizuotas.
3. Skaitmeninės rinkmenos nuosavybės klausimas neturėtų būti painiojamas su konceptualiai skirtinga diskusija dėl siaurosios ar plačiosios daikto sampratos. Nors pagal LR CK daikto sąvoka yra siauroji, tai savaime neužkerta kelio skaitmeninei rinkmenai taikyti platesnės – nuosavybės teisės objekto – sampratos. Tačiau ši aplinkybė nepanaikina kitų galimų kliūčių, pavyzdžiui, kad skaitmeninė rinkmena gali neatitikti būtinųjų nuosavybės teisės objekto požymių.

⁴⁷ KURTIN PLLC. Wyoming's Digital Assets Law and How to Use It (2022) [interaktyvus]. <https://kurtinlaw.com/wp-content/uploads/2022/09/Wyoming-Digital-Assets-Laws-01.2022.pdf> [žiūrėta 2025-03-13].

4. Skaitmeninė rinkmena gali neatitikti nei specialumo, nei tiesioginės kontrolės galimybės kriterijų, kurie yra būtini norint ją pripažinti tradiciniu nuosavybės teisės objektu. Tokiu atveju skaitmeninę rinkmeną priskirti nuosavybės teisės objektams būtų problemiška. Šią poziciją patvirtina ir užsienio valstybių bei ESTT praktika, taip pat užsienio teisės doktrina.
5. Autorių nuomone, tam tikros technologinės priemonės kai kuriais atvejais gali užtikrinti tiek skaitmeninės rinkmenos specialumą, tiek ir kitų daiktinei teisei būdingų principų veikimą. Tokiose situacijose nuosavybės teisės pripažinimas skaitmeninei rinkmenai galėtų būti pagrįstas. Tai kartu reiškia, kad vienareikšmiško atsakymo dėl skaitmeninės rinkmenos nuosavybės statuso *ex ante* pateikti neįmanoma, nes galutinis teisinis vertinimas priklauso nuo konkrečios rinkmenos savybių ir jos valdymo mechanizmų.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 136/1
Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2025 m. sausio 15 d. redakcija, Valstybės žinios Nr. 4-2262.
Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, 2024 m. gruodžio 30 d., Valstybės žinios Nr. Nr. 64-1502.
Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymas, 2024 m. gruodžio 30 d. redakcija, Valstybės žinios, Nr. 99-3515.

Užsienio valstybių norminiai teisės aktai

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), 1812 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> [Žiūrėta 2025-03-01].

Specialioji literatūra

BARANAUSKAS, Egidijus; LAURINAVIČIUS, Kęstutis; PAKALNIŠKIS, Vytautas ir kt. (2010). *Daiktinė teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
BIRŠTONAS, Ramūnas (2010). *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras.
BIRŠTONAS, Ramūnas (2014). Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrio susidūrimas. Iš: *Privatinės teisės doktrina ir praktika: Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. Red. Ramūnas Birštonas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 222–242.
CHROBAK, Lukas (2018). Proprietary Rights in Digital Data? Normative Perspectives and Principles of Civil Law. In: *Personal data in competition, consumer protection and intellectual property law: towards a holistic approach?* Eds: Bakhoun, M. et al. Berlin: Springer.
DAINTITH, John; WRIGHT, Edmund (2008). *A Dictionary of Computing*, six edition. Oxford.
DIDŽIULIS, Laurynas; TAMINSKAS, Algirdas; MATIUKAS, Marius (2025). *Daiktinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
HUGUENIN-LOVE, Jennifer (2014). Song on Wire: A Technical Analysis of ReDigi and the Pre-Owned Digital Media Marketplace. *NYU Journal of Intellectual Property and Entertainment Law*, 4(1), 15–18.
HON, W. Kuan, MILLARD, Christopher, SINGH, Jatinder (2021). Control, Security, and Risk in the Cloud. In: *Cloud Computing Law*, red. Christopher Millard, second edition. Oxford: Oxford University Press, 151–188.
KADYS, Eimantas (2024). Skaitmeninių objektų priskyrimas virtualiajai nuosavybei ir jų teisinis kvalifikavimas. *Teisė*, 131, 157–171. <https://doi.org/10.15388/Teise.2024.131.11>
MICHELS, Jörg D.; MILLARD, Christopher (2019). Mind the Gap: The Status of Digital Files Under Property Law. *Journal of World Investment & Trade*, 25, 93–129.
MICHELS, Jörg D.; MILLARD, Christopher (2021). Digital Assets in Clouds. In: *Cloud Computing Law*. Red. Christopher Millard, second edition. Oxford: Oxford University Press.
MOON, Kenneth (2009). The Nature of Computer Programs: Tangible? Goods? Personal Property? Intellectual Property? *E.I.P.R.*, 8(2), 396–402.
Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch (2024). 9. Auflage. München: C. H. Beck.

- PAKALNIŠKIS, Vytautas (2002). Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 28(20), 75.
- REED, Chris (2010). Online and Offline Equivalence: Aspiration and Achievement. *International Journal of Law and Information Technology*, 18(3), 534. <https://doi.org/10.1093/ijlit/eqq006>
- VON BAR, Christian; DROBNIG, Ulrich; ALPA, Guido (2004). *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe: A Comparative Study*. Sellier. European Law Publ., 87–88.

Teismų praktika

- Anglijos ir Velso apeliacinio teismo byla *Fairstar Heavy Transport NV prieš Adkins*, 2013, EWCA Civ 886.
- Anglijos ir Velso apeliacinio teismo byla *Your Response Ltd prieš Business Media Ltd*, 2014, 25–26.
- Generalinio advokato Maciej Szpunar išvada byloje *Nederlands Uitgeversverbond ir Groep Algemene Uitgevers prieš Tom Kabinet Internet BV*, C-263/18.
- Niujorko apeliacinio teismo byla *Thyroff prieš Nationwide Mutual Insurance Co.*, 2007, 8 N.Y.3d 283.
- Prancūzijos apeliacinis teismas, byla *CA Paris, Pôle 5 Chambre 11*, 2025 m. sausio 24 d., RG n° 21/10238.

Kiti šaltiniai

- ASCEND. Complete Guide to Data Transformation: Basics to Advanced [interaktyvus]. <https://www.ascend.io/blog/metadata-what-is-it-and-why-it-matters/> [žiūrėta 2025-02-26].
- BIRŠTONAS, Ramūnas (2019). Teisės į internetu parsisiųstas kūrinių kopijas ir skaitmeninis feodalizmas: generalinio advokato išvados *Tom Kabinet* byloje – komentaras [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2019/09/12/r-birstonas-teises-i-internetu-parsisiustas-kuriniu-kopijas-ir-skaitmeninis-feodalizmas-generalinio-advokato-isyvados-tom-kabinet-byloje-komentaras/> [žiūrėta 2025-02-26].
- HOOVER INSTITUTION (2017). Annual Report [interaktyvus]. <https://www.hoover.org/about/reports/2017> [žiūrėta 2025-03-13].
- KURTIN PLLC (2022). Wyoming's Digital Assets Law and How to Use It [interaktyvus]. <https://kurtinlaw.com/wp-content/uploads/2022/09/Wyoming-Digital-Assets-Laws-01.2022.pdf> [žiūrėta 2025-03-13].
- MICHELS, Jörg D.; KAMARINOU, Dimitra; MILLARD, Christopher (2016). Beyond the Clouds, Part 2: What Happens to the Files You Store in the Clouds When You Die? *Queen Mary School of Law Legal Studies Research Paper* Nr. 316, 2019 [interaktyvus]. <https://ssrn.com/abstract=338739> [žiūrėta 2025-03-13].

Dr. Ramūnas Birštonas yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto profesorius. Pagrindinės mokslinių interesų, tyrimų ir ekspertinės sritys – intelektinės nuosavybės teisė, nuosavybės teisė ir kitos daiktinės teisės, asmeninių neturtinių teisių apsauga.

Dr. Ramūnas Birštonas is a Professor at the Faculty of Law, Vilnius University. His main areas of scientific interests, research and expertise are intellectual property law, property law and other property rights, and protection of personal non-property rights.

Akvilė Medvedevaitė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantė. Pagrindinės mokslinių interesų sritys – technologijų teisė, duomenų apsaugos teisė, intelektinės nuosavybės teisė, skaitmeninių domenų nuosavybė. Doktorantė daugiausia dėmesio skiria teisinių santykių, susijusių su skaitmeninių duomenų nuosavybe, analizei, taip pat technologijų, tokių kaip blokų grandinės, poveikiui teisės sistemai vertinti.

Akvilė Medvedevaitė is a doctoral student at the Faculty of Law, Vilnius University. Her main areas of research interest are technology law, data protection law, intellectual property law, and digital domain ownership. Akvilė Medvedevaitė focuses on the analysis of legal relations related to the ownership of digital data, as well as the assessment of the impact of technologies such as blockchain on the legal system.